

Belenbaşı Köyü (İzmir-Buca) Düz Dokuma Örneklerinden Yastıklar

Pillows From Flat Weaving Samples From Belenbaşı Village (İzmir-Buca)

Nuray YILMAZ*
Ayşegül KOYUNCU**

ÖZET

Belenbaşı Köyü İzmir Buca'ya bağlı bir Yörük köyüdür. Yetiştirmiş oldukları hayvanların etinden, sütünden, yününden ve kılından faydalanmayı kendilerine meslek haline getiren köy halkı günlük kullanım eşyalarını da kendi besledikleri hayvanlardan elde ettikleri hammaddeler ile dokumuşlardır. Konar-göçer yaşam biçiminden yerleşik düzene geçiş ile birlikte değerini yitirmeyen ve günümüzde halen kullanılan yastıklar yöre dokumacılığında önemli bir yere sahip olduğundan bu konuda bir araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmanın amacı Belenbaşı Köyü geleneksel yaşam biçiminin bir parçası olan, günlük kullanım eşyası olarak üretilen, kültürümüzün özgün ürünleri arasında yer alan ve günümüzde kullanımına halen devam edilen yastıkların belgelenecek gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Belenbaşı Köyü, Dokuma Teknikleri, Düz Dokuma, Yastık

ABSTRACT

Belenbaşı is a nomad village of İzmir. Villagers who benefit from meat, milk, wool and hair of their raised animals make it as their jobs. They have woven their daily items making use of materials of their raised animals. Pillows which have kept their values have still been used from the nomadic life into settled life. As they have still been an important role for the local weaving, a study was conducted on this issue.

The purpose of this research is to transfer pillows to future generations correctly by providing documentation of them as the pillows which are the traditional way of life of Belenbaşı Village are produced as daily used materials and are still among the original products of our culture.

Key Words: İzmir, Belenbaşı Village, Weaving Techniques, Flat Weaving, Pillow.

Giriş

Belenbaşı Köyü, Cumhuriyetten önce şu anki yerleşim merkezinin kuzeyinde bulunan "Çorlu Deresi" mevkiinde, "Çorlu Köyü" adı altında yerleşmiş bir Yörük grubunun buldukları yeri çeşitli nedenlerden dolayı terk etmeleri sonucunda kurulan ve idari yapı olarak İzmir ili Buca ilçesine bağlı bir Yörük köyüdür. Antal-

ya yöresinde yaşayan "Karateke Obasından"1 gelerek yerleşik hayata geçtikleri bilinen köyün İzmir yöresine nasıl yerleştikleri kesin olarak bilinmemektedir.

1 Mehmet ERÖZ Yörükler adlı eserinde Karateke Obasından bahsederken büyük aşiretler arasında yer aldığını savunarak Karateke Obasını şu şekilde sıralıyor. 1 – Karnıkaralı, 2 – Topallı, 3 – Duğaçlı, 4 – Sekareli, 5 – Sıçmazlı (Saçmazlı), 6 – Karakeçili, 7 – Akkeçili, 8 – Dırazlı, 9 – Gafarlı. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. M. Eröz, Yörükler, TDAV Yayınları, İstanbul, 1991, s. 47. M. SEYİRCİ Karatekeli Aşireti ve Afyonkarahisar'da İki Karatekeli (İğdeli-Çatkuyu) Köyü adlı makalesinde Karateke Yörüklerinin en yoğun olarak yerleştikleri illerin başında Aydın ve İzmir'i saymaktadır. **Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz.** Musa Seyirci, "Karatekeli Aşireti ve Afyonkarahisar'da İki Karatekeli (İğdeli-Çatkuyu) Köyü", 3. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (22-24 Ekim 1993 / Afyonkarahisar), Afyon Zafer Günlük Müstakil Siyasi Gazete Tesisleri, Afyon Belediye Yayınları: 6, Afyonkarahisar, 1994, s. 195-202.

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü / İZMİR
nuray.yilmaz@deu.edu.tr.

** Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Denizli Meslek Yüksekokulu, Teknik Programlar Bölümü, Geleneksel El Sanatları Programı / DENİZLİ
aysegulkoyuncu@pau.edu.tr.

Foto 1: Yüksek Dağlık Alanda Otlayan Keçiler, 20.05.2007

Ancak yörenin yüksek dağlık oluşu ve otlak meralarının sürü hayvancılığına uygun olması nedeni ile yerleşim yeri olarak seçildiği söylenmektedir.² (Fotoğraf: 1)

Karateke Obasına bağlı Saçmazlar (Sıçmazlar)³ aşiretinden olan Belenbaşı Köyü halkının, Cumhuriyetin ilanından önce Çorlu Deresi civarında yaşadıkları, kış aylarında ise Diranda (Ayrancılar) ve Hortana'ya (Yazıbaşı) da gittikleri⁴ alan araştırması sırasında yapılan söyleşiler sonucunda ulaşılan bilgiler arasındadır. Ancak Diranda'da (Ayrancılar) sivrisineğin çok oluşu nedeni ile sıtma hastalığı yaygınlaşmış ve halk oradan ayrılma kararı almıştır.⁵ Cumhuriyetin ilanı,⁶ yerleşik hayata geçme zorunluluğu ve yaşadıkları kötü çevre

koşulları göz önünde bulundurularak şu anda buldukları alana yerleşmişlerdir. (Fotoğraf: 2)

Foto 2: Belenbaşı Köyü Meydanı, 15.06.2006

Köy halkı önce Çorlu Köyü ardından Belenbaşı Köyü'ne ilk yerleştikleri yıllarda "Antalya-Karateke Obasından" beraberinde getirdikleri koyun ve keçilerden oluşan sürü hayvancılığı ile geçimlerini sağlamışlardır. Bu yaşam biçimi Yörüklerin düşünüş, davranış, giyim, kuşam, süslenme, dokuma, yemek ve buldukları ortamı düzenleme biçimini de etkilemiştir.⁷ Yörüklerin geçim kaynaklarının hayvancılığı

2 Mehmet Karlıdağ, 22.03.2008 tarihli görüşme.

3 Halim Yılmaz, 18.05.2008 tarihli görüşme.

4 Musa İlhan, 13.04.2008 tarihli görüşme.

5 Mehmet İlhan, 17-02-1008 tarihli görüşme.

6 Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde Yörükler sistemli bir iskâna tabi tutulmuşlardır. Köklü bir kültürü olan Yörükler aynı zamanda kadınıyla, erkeğiyle atı iyi kullanan yiğit savaşçılardır. Bu nedenle Osmanlılar Avrupa'dan savaşlar sonucu aldıkları toprakların uç sınırlarını korusunlar diye Yörükleri göndermişlerdir. Çoğunlukla da büyük Yörük grupları buralarda iskân olmaya zorlanmışlardır. Yörükler geçmiş yüzyıllarda iskân olmak istememişler, iskânı tepkiyle karşılamışlardır. Hatta iskâna tepki olarak savaşlar çıkmış, türküler söylenmiş, ağıtlar yakılmıştır. Bugün ise otlakların daralması nedeni ile Yörükler toprağa yerleşmek istemektedirler. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. M. Seyirci, *a.g.e.*, 195-202.

7 N. Yılmaz-A. Koyuncu, "Yörük Yaşam Biçiminin Geleneksel Dokümanlara Yansıması", *10. Ulusal El Sanatları Sempozyumu (19-20 Kasım 2009 / İzmir)*, Printer Ofset, İzmir, 2009, s. 381.

bağlı olması nedeni ile kullandıkları ürünler de bu durumdan etkilenmiştir. Yetiştirmiş oldukları hayvanların etinden, sütünden, yününden ve kılından faydalanmayı kendilerine meslek haline getiren köy halkı günlük kullanım eşyalarını da kendi besledikleri hayvanlardan elde ettikleri hammaddeler ile dokumuşlardır.

Konar-göçer yaşam biçiminden yerleşik düzene geçiş ile birlikte değerini yitirmeyen ve günümüzde halen kullanılan yastıklar yöre dokumacılığında önemli bir yere sahiptir. Bu varsayımdan yola çıkarak Uluslararası Türk Halı & Düz Dokumaları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak) Sempozyumu (1-4 Kasım 2010 / Alanya) için "Belenbaşı Köyü (İzmir-Buca) Düz Dokuma Örneklerinden Yastıklar" konu olarak seçilmiştir. Bildiri metninde çok çeşitli dokuma örneklerinin üretildiği Belenbaşı Köyü'ndeki düz dokumalar üzerinde durularak, yörede dokunmuş ve günümüzde halen kullanılan yastık örneklerinden seçilen bir grup yastık geleneğin içerisinde hammaddeleri, teknik ve desen özellikleri ile birlikte ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bu araştırmanın amacı; Belenbaşı Köyü geleneksel yaşam biçiminin bir parçası olan, günlük kullanım eşyası olarak üretilen, kültürümüzün özgün ürünleri arasında yer alan ve günümüzde kullanımına halen devam edilen yastıkların belgelenecek gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bildiri konusu araştırılırken gerekli bilgi ve bulgulara ulaşmak için Belenbaşı Köyü'ne çeşitli tarihlerde gidilmiş, yöntem anlayışımız ışığında amaca ulaşmada gerekli araçlar olan gözlem ve söyleşi tekniklerinden faydalanılmıştır. Belgeleme işleminin gerçekleştirilmesi için yastık örneklerinin fotoğrafları çekilerek bildiri metnine görsel destek sağlaması amacı ile eklenmiştir.

Belenbaşı Köyü (İzmir-Buca) Düz Dokuma Örneklerinden Yastıklar

İnsanoğlu zor doğa koşullarından kendilerini korumak amacı ile önce örtünmüş daha sonra yaşadığı ortamı şekillendirme amacı ile çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bu amaçlar doğrultusunda dokuma, örgü ve keçe yapım teknikleri ile birçok tekstil eşyası meydana getirmiştir. Bu eşyalar arasında evini oluşturan çadırdan, yükünü, ununu, kıyafetini taşıyıp, koruyup sakladığı çuvallara, eşek, deve ve at gibi binek hayvanlar için üretilen heybe ve torbalara, taban, duvar örtüsü olarak kullanılan kilimlere, perde, beşik ve beşikörtüsüne, sofa bezlerinden yastıklara kadar çok çeşitli tekstil ürünlerini sayabiliriz. Bu ürünlerin temel amacı öncelikle fonksiyonellik olmuştur. Ayrıca bir ürün birden fazla amaca hizmet için üretilmiştir.

Göçebe yaşam biçiminin bir parçası olan kara

çadır ya da kıl çadır olarak bilenen barınakta yatak düzeni ve yastıklar büyük bir öneme sahiptir. Yastık; insanoğlunun yatarken yüzünü ve otururken sırtını dayayabilecek bir şey bulmak ihtiyacına karşılık vermek amacı ile üretilmiştir. (Fotoğraf: 3-4) Bu sebeple yastık sözü de, yaslanmak kökünden türemiştir.⁸ Yastık, çok eski Türkler tarafından da "yastık veya yastuk" şeklinde söylenmekte idi. İçi pamuk, yün, kuştüyü, ot, kıtık (keten ve kenevir lifleri) v.b malzemeler ile doldurulan yastıklar Türklerde büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Türkler yastığın büyüklüğüne ve yumuşaklığına, çok değer veriyorlardı.⁹

Foto 3: Sırt Dayanmak İçin Dokunmuş Yastık, 22.07.2007

Foto 4: Yastık ve Çadır Düzeni İçerisinde Kullanımı, 22.07.2007

Geleneksel yaşamın bir parçası olarak üretilen yastıklarda halı, kilim, cicim, zili ve sumak tekniklerinin biri ya da birkaçı bir arada kullanılır. Belenbaşı Köyü düz dokumaları arasında önemli bir yere sahip olan yastıklar Anadolu'daki diğer dokuma merkezlerinde olduğu gibi halı ve kilim tekniğinde üretilmişler ise daha çok ailenin maddi durumunun iyi olduğunun göstergesi

8 B. Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş Türklerde Ev Kültürü (Göktürklerden Osmanlılara)*, C. 3, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2000, s. 226.

9 B. Ögel, *a.g.e.*, s. 229.

sayılır. Yastıklar düz dokuma yaygıların diğer çeşitlerinde kullanılan her türlü desen ile süslenmesine rağmen, özellikle zili teknikli örneklerinde desen, daha çeşitlidir.¹⁰ Yastıklar kullanılan yer ve amaçlarına göre şekillenmiş, genellikle desen, motif ve dokumada kullanılan tekniğe göre adlandırılmışlardır.

Farklı ebatlarda dokunan yastıklar XIX. yüzyıl öncesine ait örneklerde genellikle küçük boyutludur.¹¹ Çadır düzeni içerisinde hem gece hem de gündüz kullanıma imkânı bulunan yastıklar, Yörük beyinin şan ve şöhretine de etki etmektedir. Belenbaşı Köyü'nde yapılan alan araştırması sırasında bir Yörük beyinin "Yörük beyi beyliğini domaltıda sürer" şeklinde yapmış olduğu açıklama, bize yastığın Yörükler için ne kadar önemli bir simge olduğunu gösterir niteliktedir. (Fotoğraf: 5) Burada "domaltı" olarak bahsedilen nesne içerisi çok fazla dolgu malzemesi ile doldurulmuş olan kabarık yastıktır.

Foto 5: Domaltıda Beylik Süren Yörükler, 22.07.2007

Çadır düzeni içerisinde gün boyu bir köşede üst üste yığılı vaziyette duran yatak, yorgan ve yastıklar gece olduğunda birkaç dakika içerisinde yere serilir. Yerleşik düzende ise gündüz toparlanarak yüklüklerde muhafaza edilir. Gündüz sırt dayamak için ya da zeminden gelecek olan rutubeti önlemek için kullanılan yastıklarda zengin renk ve motif kullanımı, bu dokumaların fonksiyonelliğinin yanı sıra estetik kaygılar içerisinde yoğunlaşarak geleneksel sanat düzeyine çıktığının da bir göstergesidir.

Yastıkların üretiminde farklı nedenler etkili olmuştur. İlk nedeni tabii ki de kullanım amacı düşünülerek yani çeyiz ve günlük kullanım eşyası olarak yapılan üretimlerdir. İkinci nedeni ise büyük ebatlı dokumalar yapıldıktan sonra varsa geriye kalan çözgü ipliklerinin değerlendirilmesi amacı ile yapılan

üretimlerdir.¹² (Fotoğraf: 6) Bu tür yastıklarda çözgü ve atkı ipliğinin genellikle yün olduğu tespit edilmiştir. Çözgü sayısı dokunan diğer büyük ebatlı dokumaya bağlı olduğu için yastıkların eninde uzamalar meydana gelmesi doğal bir sonuç olmuştur. Bu yüzden bu tür dokunan yastıklarda standart bir ölçüden bahsetmek oldukça güçtür.

Foto 6: Çözgü İpliklerinin Değerlendirilmesi Amacı İle Dokunan Yastıklar, 27.06.2009

Anadolu'daki farklı dokuma merkezlerinde olduğu gibi Belenbaşı Köyü'nde de evlerin döşenmesinde kullanılan eşyalar ailenin ekonomik durumunu ve estetik zevkini yansıtmaktadır. (Fotoğraf: 7) Çeyiz amaçlı yapılan eşyalarda hiçbir masraf ve emekten sakınılmaz. Belenbaşı Köyünde geçmişte önemli ölçüde üretilmiş olan ve günümüzde halen kullanımına devam edilen düz dokumalar, kullanım alanlarına göre sınıflandırıldığında yastıklar önemli bir grubu oluşturmaktadır. Ancak yastık olarak adlandırdığımız bu eşyaları kendi içerisinde de üç farklı tipte incelemek mümkündür.

10 B. Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 85.

11 B. Deniz, *a.g.e.*, s. 85.

12 Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. A. Aytaç, "Türk Dokuma Sanatında Konya Yöresine Ait Halı Yastıklar ve Bir Koleksiyon", *IV. Uluslararası Türk Kültürü İle Sanatları Kongresi/Sanat Etkinlikleri*, (02-07 Kasım 2010 / Kahire-Sharm El Sheikh / Mısır), Konya, 2010, s. 41-52.

Foto 7: Ev Döşemesinde Kullanılan Yastıklar, 15.11.2007

Bunlardan ilki zeminden gelecek rutubeti önlemek için kullanılan ve Belenbaşı Köyü'nde "minder yastık"¹³ olarak adlandırılan dokumalardır. Bu minder yastıkların enleri genellikle 48 ile 68 cm., boyları ise 52 ile 125 cm. dir. (Fotoğraf: 11)

Foto 11: Örnek 1, 25.10.2009

İkincisini ise sırt dayamak için (yayla hayatında çadırda, yerleşik hayatta duvara dayamak için) kullanılan ve Belenbaşı Köyü'nde "yastık" olarak adlandırılan dokumalar oluşturmaktadır. Bu yastıkların enleri genellikle 32 ile 44 cm., boyları ise 98 ile 126 cm. dir. (Fotoğraf: 12-13)

Foto 12: Örnek 2, 23.06.2007

Son tip ise genellikle otururken daha rahat bir pozisyonda olmayı sağlayan ve Belenbaşı Köyünde "yanlık, yastıkçak ya da yanak yastığı"¹⁴ olarak adlandırılan küçük dokumalardan oluşmaktadır.

13 Eski Türkler "minder yastığı" için de, yine "yastık veya yastuk" derlerdi. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. B. Ögel, a.g.e., s. 228.

14 Türkler, daha küçük minder yastıklarına da, "yastığaç" diyorlardı. Bu gelenek Anadolu köylerinde de devam etmiştir. Anadolu köylerinde de küçük yastıklara, "yastıkçak" diyorlardı. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. B. Ögel, a.g.e., s. 228.

Foto 13: Örnek 3, 26.01.2008

Foto 14: Örnek 4, 23.06.2007

Foto 15: Örnek 5, 28.06.2009

Bu küçük yastıkların ise enleri genellikle 30 ile 34 cm. arasında, boyları ise 32 ile 38 cm. arasındadır. (Fotoğraf: 14-15) Belenbaşı Köyü yastıklarının hammaddesi pamuk, yün ve kıldır. Dolgu malzemesi olarak ise pamuk, yün, ot, kıtık (keten ve kenevir lifleri) v.b malzemeler kullanılmaktadır. Çözüğü ve atkı ipliklerinde pamuğun kullanılması yastıkların yüzeylerinin daha diri ve dayanıklı olmasını sağlamıştır. Yastıkların arka yüzlerine geçmişte "yoz" olarak adlandırılan, kilim ya da cicim tekniğinde dokunan parçalar dikilirdi. (Fotoğraf: 8-9) Ancak günümüzde dokunan yastıkların arka yüzlerini farklı kumaş türleri ile kaplama uygulaması git gide yaygınlaşmaktadır. Yastıklarda en çok kullanılan renkler ise; bordo, kırmızı, çiğ sarı (sarı), portakal sarısı (turuncu), mavi, acı yeşil, yağ yeşili, cam göz yeşil (yeşil), afyon çiçeği (mor), pembe, beyaz, krem ve siyahtır. Genellikle bu renklerin koyu tonlarının seçilmesinin nedeni ise sürekli elden ele geçen bu yastıkların kullanımı sırasında kir ve toza karşı uzun süre dayanıklı olmasını sağlamaktır.

Belenbaşı Köyünde yapılan alan araştırması kapsamında geçmişte çeyizlerde kız tarafının en az iki-üç tane yorgan, iki tane sırt dayamak için yastık, bir baş yastığı,

Foto 10: Merve KINACI'nın Çeyizi İçin Dokunmuş Yastıklar, 08.11.2008

Foto 8-9: Arka Yüzeyi Yoz Olarak Dokunmuş Yastıklar, 15.11.2007

bir döşek; oğlan tarafının ise iki tane sırt dayamak için yastık, iki yorgan¹⁵ yaptığı ortaya çıkmıştır. Değişen-gelişen teknoloji ve iletişim araçlarına bağlı olarak artık köyde yaşayan kişiler de şehirli gibi yaşamak ve onların sahip olduklarına sahip olmak istemektedirler. Aile büyükleri halen köyde yaşasalar bile çocuklarını okumak, çalışmak gibi nedenler ile şehre göndermektedirler. Bir yandan şehirleşmeye çalışan köy halkı bir yandan da geleneklerinden vazgeçmek istememektedir. Bunun en büyük göstergesi olarak ise günümüz kız çeyizlerinde geçmişteki yastık sayılarından daha fazla yastık bulunmasını gösterebiliriz. (Fotoğraf: 10) Bu yastıklar “yanlık, yastıkca ya da yanak yastığı” olarak adlandırılan küçük ebatlı yastıklardan oluşmaktadır. Yeni evli çiftlerin evleri gözlemlendiğinde günümüz yaşam biçimine bağlı olarak döşenmiş mobilya ve halılara rağmen koltuklar

15 Ayşe Kınacı, 07.08.2006 tarihli görüşme.

üzerinde bulunan küçük ebatlı yastıklarından oldukça fazla bulunduğu hemen dikkati çekmektedir. Günümüz ev dekorasyonunun önemli bir parçası haline gelen bu yastıkların halen kullanılması hatta geçmişe oranla sayılarındaki artışın nedeni ise; genellikle yaşlı babaanne ve anneannelerin torunlarına kendilerinden bir hatıra bırakmak istemeleridir. Henüz yeni doğmuş bir bebek için hemen küçük bir torba ya da yastık dokunması neredeyse son yıllarda yeni bir gelenek haline gelmiştir.

Yukarıda bahsedilen yastık çeşitlerinin ayrıntılı özellikleri ise şu şekildedir.

Foto 8-9: Arka Yüzeyi Yoz Olarak Dokunmuş Yastıklar, 15.11.2007

Örnek: 1 (Fotoğraf: 11)

İnceleme Tarihi: 25.10.2009

Dokumanın Yerel Adı: "Sandıklı Göçürme"

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Ümmü ALTIPARMAK

Ailede/Camide Bulunduğu Süre: 55 yıldır.

Nereden/Kimden Geldiği: 1955 yılında kendisine çeyiz amaçlı dokumuştur.

Uygulanan Teknik	Boyutu	Kilim Örgüsü	Saçak Boyu
Cicim ve zili	68 cm x 125 cm.	3 cm.	---
1. Yatay Bordür	2. Yatay Bordür	1. Dikey Bordür	2. Dikey Bordür
9 cm	9 cm	5 cm	5 cm
Kullanılan Malzeme	Çözgü	Atkı	Desen İpliği
Hammaddesi	Kıl	Yün	Yün
Kat Adedi	2	2	2
Büküm Yönü	S	S	S
İplik Numarası	El Eğirmesi	El Eğirmesi	El Eğirmesi
Renk	Siyah	Siyah	Bordo, Kırmızı, Çiğ Sarı, Portakal Sarısı, Mavi, Yağ Yeşili, Cam Göz Yeşili, Afyon Çiçeği, Beyaz, Siyah

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında "sandıklı" motifi, bordür kısımlarında ise "ciynak, dırnak, deve boynu, sandık" motifleri kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu yastık günümüzde bank üzerine yerleştirilerek kullanılmaktadır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın iki yatay bir dikey bordür ile çevrelediği görülür. Aynı motifin farklı renklerde dokunması dokumaya zengin bir görünüm sağlamıştır. Ayrıca renklerin ustaca kullanımı sayesinde dokumada üç tane odak noktası oluşmuştur. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çeker.

Örnek: 2 (Fotoğraf: 12)

İnceleme Tarihi: 23.06.2007

Dokumanın Yerel Adı: "Ciynak"

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Zeynep İLHAN

Ailede/Camide Bulunduğu Süre: 35 yıldır.

Nereden/Kimden Geldiği: 1975 yılında kendisine çeyiz amaçlı dokumuştur.

Uygulanan Teknik	Boyutu	Kilim Örgüsü	Saçak Boyu
Cicim ve zili	34 cm x 100 cm.	3 cm.	---
1. Yatay Bordür	2. Yatay Bordür	1. Dikey Bordür	2. Dikey Bordür
7 cm	7 cm	5 cm	5 cm
Kullanılan Malzeme	Çözüğü	Atkı	Desen İpliği
Hammaddesi	Kıl	Kıl	Yün
Kat Adedi	2	2	2
Büküm Yönü	S	S	S
İplik Numarası	El Eğirmesi	El Eğirmesi	El Eğirmesi
Renk	Siyah	Siyah	Bordo, Kırmızı, Çiğ Sarı, Portakal Sarısı, Mavi, Acı Yeşil, Yağ Yeşili, Cam Göz Yeşili, Afyon Çiçeği, Pembe, Beyaz, Krem, Siyah

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında "ciynak, nuska" motifleri, bordür kısımlarında ise "dınrak, yan eş, deve boyunu, ayak" motifleri kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu yastık günümüzde içerisine dolgu malzemesi doldurulmadan sandıkta saklanmaktadır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın iki yatay bir dikey bordür ile çevrelendiği görülür. Aynı motifin her sırada farklı renklerde dokunması dokumaya ayrı bir özellik kazandırmıştır. Dokumada bir odak noktası bulunmamaktadır. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çeker.

Örnek: 3 (Fotoğraf: 13)

İnceleme Tarihi: 26.01.2008

Dokumanın Yerel Adı: “Cıynak”

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Zeliha ÇETİN

Ailede/Camide Bulunduğu Süre: 44 yıldır.

Nereden/Kimden Geldiği: 1976 yılında kendisine çeyiz amaçlı dokumuştur.

Uygulanan Teknik	Boyutu	Kilim Örgüsü	Saçak Boyu
Cicim ve zili	36 cm x 103 cm.	---	---
1. Yatay Bordür	2. Yatay Bordür	1. Dikey Bordür	2. Dikey Bordür
7 cm	7 cm	4 cm	4 cm
Kullanılan Malzeme	Çözgü	Atkı	Desen İpliği
Hammaddesi	Pamuk	Pamuk	Yün
Kat Adedi	3	3	2
Büküm Yönü	S	S	S
İplik Numarası	2 Ne	2 Ne	El Eğirmesi
Renk	Beyaz	Beyaz	Bordo, Kırmızı, Çiğ Sarı, Mavi, Acı Yeşil, Yağ Yeşili, Siyah

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında “cıynak” motifi, bordür kısımlarında ise “dınak, deve boynu, ayak, gelin göbeği” motifleri kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu yastık günümüzde sahibi tarafından amacına uygun olarak kullanılmaktadır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın iki yatay bir dikey bordür ile çevrelendiği görülür. Aynı motifin her sırada farklı renklerde dokunması dokumaya ayrı bir özellik kazandırmıştır. Dokumada iki tane odak noktası bulunmaktadır. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çeker.

Örnek: 4 (Fotoğraf: 14)

İnceleme Tarihi: 23.06.2007

Dokumanın Yerel Adı: “Goç Buynuzu”

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Zeynep İLHAN

Ailede/Camide Bulunduğu Süre: 35 yıldır.

Nereden/Kimden Geldiği: 1975 yılında kendisine çeyiz amaçlı dokumuştur.

Uygulanan Teknik	Boyutu	Kilim Örgüsü	Saçak Boyu
Cicim ve zili	32 cm x 35 cm.	2 cm	---
1. Yatay Bordür	2. Yatay Bordür	1. Dikey Bordür	2. Dikey Bordür
6 cm	6 cm	4 cm	4 cm
Kullanılan Malzeme	Çözüğü	Atkı	Desen İpliği
Hammaddesi	Pamuk	Pamuk	Yün
Kat Adedi	3	3	2
Büküm Yönü	S	S	S
İplik Numarası	2 Ne	2 Ne	El Eğirmesi
Renk	Beyaz	Beyaz	Bordo, Kırmızı, Mavi, Acı Yeşil, Cam Göz Yeşili, Afyon Çiçeği, Pembe, Siyah

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında “goç buynuzu” motifi, bordür kısımlarında ise “dınak, deve boynu, ayak” motifleri kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu yastık günümüzde sahibi tarafından amacına uygun olarak kullanılmaktadır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın iki yatay bir dikey bordür ile çevrelendiği görülür. Dokumanın zemininde kullanılan motifin orta noktası aynı zamanda dokumanın da odak noktası olmuştur. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çeker.

Örnek: 5 (Fotoğraf: 15)

İnceleme Tarihi: 28.06.2009

Dokumanın Yerel Adı: "Dokuz Enikli"

Dokumanın Kime Ait Olduğu: Ümmü ARICI

Ailede/Camide Bulunduğu Süre: 15 yıldır.

Nereden/Kimden Geldiği: 1995 yılında kızına çeyiz amaçlı dokumuştur.

Uygulanan Teknik	Boyutu	Kilim Örgüsü	Saçak Boyu
Cicim ve zili	30 cm x 30 cm.	3 cm	---
1. Yatay Bordür	2. Yatay Bordür	1. Dikey Bordür	2. Dikey Bordür
4 cm	4 cm	4 cm	4 cm
Kullanılan Malzeme	Çözgü	Atkı	Desen İpliği
Hammaddesi	Pamuk	Pamuk	Yün
Kat Adedi	3	3	2
Büküm Yönü	S	S	S
İplik Numarası	2 Ne	2 Ne	4 Nm
Renk	Beyaz	Beyaz	Bordo, Acı Yeşil, Afyon Çiçeği, Beyaz, Siyah

Kullanılan Motifler: Zemin kısmında "dokuz enikli" motifi, bordür kısımlarında ise "ayak" motifi kullanılmıştır.

Açıklama: Tek parça halinde olan bu yastık günümüzde sahibi tarafından amacına uygun olarak kullanılmaktadır.

Kompozisyon Özellikleri: Kompozisyon şemasına bakıldığında dokumanın bir yatay bir dikey bordür ile çevrelendiği görülür. Renklerin ustaca kullanımı sayesinde dokumada bir odak noktası oluşmuştur. Dokumaya genel olarak bakıldığında motiflerin yerleştirilmesinde ve renklerde bir düzen dikkati çeker.

Sonuç

Gelişen ve değişen teknolojiye bağlı olarak gerçekleşen kolaylıklar ile kültürlerarası etkileşim artmaktadır. Ancak bu etkileşim sonucunda geleneksel yaşam biçimlerinde de değişimler gözlenmektedir. Bu değişimler geleneksel kültürümüzü ve kültürümüzün özgün ürünleri gibi birçok değeri de beraberinde götürmektedir. Kültürümüzün özgün ürünleri arasında yer alan ürünler arasında geleneksel dokumalar önemli bir yere sahiptir. Anadolu'daki birçok yerleşim yerinde olduğu gibi Belenbaşı Köyü'nün yaşam biçiminde de değişiklikler meydana gelmesi doğal bir süreç haline gelmiştir. Bu değişikliklere bağlı olarak geleneksel anlamda günlük kullanım eşyası olarak üretilen dokumalara olan ihtiyacın da git gide azaldığı bir gerçektir.

Anadolu'da benzer ve benzemezlikler gösterek yüzyıllardır yapıla gelen geleneksel dokumalar (Anadolu'da yaşayan halkın konargöçer yaşam biçimini benimsemesi ve zorunlu iskâna tabi tutularak belirli bölgelere yerleştirilmeleri, kız alıp vermeye bağlı olarak farklı dokuma merkezlerinde ortak özelliklere sahip dokumaların üretilmesi kaçınılmaz olmuştur) gün geçtikçe kullanım amaçlarını yitirmeye başlamışlardır. Ancak günümüzde Belenbaşı Köyü'nde halen değerini koruyan bir dokuma türü olan yastıklar kız çeyizlerinin olmazsa olmazları arasında yerini almıştır.

Kullanımına önemli ölçüde devam edilen ve yeni anlamlar yüklenen yastıklar Belenbaşı Köyü düz dokumalarının yaşatılması açısından önemlidir. Tıpkı geçmişte olduğu gibi her genç kızın çeyizinde yer alması, geleneksel dokumaların sürekliliği açısından olumlu bir gelişmedir. Ancak günümüz şartlarında daha kolay elde edilen ve çarşı pazarından temin edilen iplikler ile bu yastıkların dokumaya başlanması bu ürünleri hammadde açısından yozlaştırmaktadır. Bu yastıkların üretiminde tıpkı geçmişte olduğu gibi kendi hayvanlarından elde ettikleri hammaddelerin kullanılması ve bu hammaddelerin doğal boyalar ile renklendirilmesi sağlandığında yüzyıllardır devam eden dokuma geleneğinin doğru bir şekilde yaşatılıp, gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmış olacaktır. Aksi takdirde bu ürünler yozlaşacak ve geleneksel yaşamımızın bir parçası olan bu ve bunun gibi dokumalar sadece müzelerde görülecektir.

Kaynaklar

- Aytaç Ahmet (2010) "Türk Dokuma Sanatında Konya Yöresine Ait Halı Yastıklar ve Bir Koleksiyon", *IV. Uluslararası Türk Kültürü İle Sanatları Kongresi/Sanat Etkinlikleri, (02-07 Kasım 2010 Kahire/Sharm El Sheikh-Mısır), Konya, s. 41-52.*
- Deniz Bekir (2000) *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılları*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Eröz Mehmet (1991) *Yörükler*, İstanbul, TDAV Yayınları.
- Ögel Bahaeddin (2000) *Türk Kültür Tarihine Giriş Türklerde Ev Kültürü (Göktürklerden Osmanlılara)*, C: 3, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Seyirci Musa (1994) "Karatekeli Aşireti ve Afyonkarahisar'da İki Karatekeli (İğdeli-Çatkuyu) Köyü", *3. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (22-24 Ekim 1993 / Afyonkarahisar)*, Afyon Zafer Günlük Müstakil Siyasi Gazete Tesisleri, Afyonkarahisar, Afyon Belediye Yayınları; 6, s. 195-202.
- Yılmaz Nuray – Ayşegül Koyuncu (2009) "Yörük Yaşam Biçiminin Geleneksel Dokumalara Yansıması", *10. Ulusal El Sanatları Sempozyumu (19-20 Kasım 2009 İzmir)*, Printer Ofset, İzmir, s. 380-392.

Kaynak Kişiler

- Ayşe Kınacı, Belenbaşı Köyü-1923, Kadın, Okuma-Yazma Bilmiyor, Çiftçi-Hayvancı.
- Halim Yılmaz, Belenbaşı Köyü-1930, Erkek, Okuma-Yazma Bilmiyor, Çiftçi-Hayvancı.
- Musa İlhan, Belenbaşı Köyü-1927, Erkek, Okuma-Yazma Biliyor, Hayvancı.
- Mehmet İlhan, Belenbaşı Köyü-1921, Erkek, Okuma-Yazma Bilmiyor, Çiftçi.
- Mehmet Karlıdağ, Belenbaşı Köyü-1916, Erkek, Okuma-Yazma Bilmiyor, Çiftçi.